

מבוא

ברוכים וברוכות הבאות לעיניים על עזה, ההתכנסות היומית שלנו שהיא חיבור של מחאה ולמידה. היום בעיניים על עזה אנחנו נמשיך במגמה שלנו להתמקד בעזה, אבל גם להרחיב את המבט להקשריה השונים. בייחוד אלה שלא מקבלים מספיק אור ודיון בשיח הרווח כאן. אנחנו נארח את דוקטור מתן קמינר שישוחח איתנו על אוכלוסייה נוספת הנעלמת מהעין, מהגרי העבודה התאילנדים בעוטף עזה. דוקטור קמינר הוא אנתרופולוג מאוניברסיטת קוויין מרי בלונדון, מחבר הספר *Capitalist Colonial Thai migrant Workers in Israeli Agriculture* (Stanford University Press, 2024). מתן ידבר במשך שמונה דקות כרגיל, ולאחר מכן נשאיר זמן לדיון קצר. ואני מזכירה שמי שרוצה לשאול שאלה מוזמנת לכתוב אותה בצ'אט ואני אקריא אותה. מתן תודה רבה שהצטרפת אלינו. הבמה שלך.

הרצאה

תודה רבה על ההזמנה. נעים מאוד להיות כאן אם אפשר לומר כך, תחת הנסיבות. אני חושב שהמעט שאנחנו יכולים לעשות, לאור הקטסטרופה המתגלגלת, זה לנסות להבין אותה קצת יותר טוב, לעומק, בהקשרים רחבים יותר כמו שאמרת איילת, ואני מקווה שמה שיש לי להגיד יתרום לזה. מפאת הזמן הקצר לא אעסוק יותר מדי בסטטיסטיקות, מספרים, "חפירות" אמפיריות למיניהן. אנסה לתת איזושהי תמונה כללית שמתחילה בעצם, מאד בזריזות, מהאופן שבו אני רואה את התפקיד של הגירת העבודה לחקלאות, וספציפית של מהגרי עבודה תאילנדים. לאחר מכן אעבור לדבר בקצרה להקשר של המלחמה – כמובן של הרצח והתקיפה של העובדים התאילנדים בשבעה באוקטובר, אבל גם כל מה שקרה מאז.

אז אם להיות מאוד מאוד סכמטיים – ואני לא חושב שיש לנו ברירה לאור הזמן הקצר – התופעה של הגירת עבודה בישראל היא תוצאה במובנים רבים של ההתנגדות הפלסטינית, וספציפית של האינתיפאדה הראשונה. האינתיפאדה הראשונה פרצה על רקע תקופה שבה היה שילוב מאד עמוק של כוח עבודה מהשטחים, ובמיוחד מעזה בשוק העבודה הישראלי. העובדים הפלסטינים השתמשו בכוחות המינוף שעבודה בישראל נתנה להם על מנת להשפיע וכמובן להיאבק בכיבוש, בין אם זה באמצעות שביתות, ובין אם זה באמצעות אמצעים יותר אגרסיביים כמו אלימות נגד מעסיקים ונגד ישראלים בכלל. עצם העובדה שהגבולות בין ישראל לבין השטחים היו פתוחים עד בעצם הסגר הגדול של 1991, הייתה מבחינתם של הפלסטינים איזושהי נקודה שאפשרה להם להיאבק. המסד הישראלי ראה את זה כך. רבין עוד בשבתו כשר ביטחון, במיוחד גם אחר כך כראש ממשלה, ראה את התלות של שוק העבודה הישראלי בעבודה פלסטינית בתור נקודת תורפה. לכן נעשה תהליך – שבעצם התחיל [עוד] לפני, כבר בשנות ה-80, אבל בהחלט עבר האצה רצינית בתחילת שנות ה-90 במקביל לתהליך אוסלו – תהליך של מה שאפשר לכנות "גמילה" של שוק העבודה הישראלי ושל המעסיקים הישראלים מההישענות שלהם על כוח העבודה הפלסטיני, ושוב במיוחד עזה, נראה לי חשוב להדגיש תחת הנסיבות.

משנות 1993-4 שני המגזרים הכלכליים בישראל שהיו התלויים ביותר בכוח עבודה הפלסטינית, בניין וחקלאות, עוברים להחלפה הדרגתית. זה אף פעם לא 100%, בעצם עד השביעי באוקטובר, עד המלחמה, ההחלפה היא לא הרמטית, היא לא מוחלטת, אבל יש החלפה הדרגתית של כוח עבודה פלסטיני בכוח "עבודה מהגרת" [של מהגרי עבודה]. יש עוד ענף אושחשוב אולי להזכיר שה ענף הסיעוד הביתי, שרובנו מכירים אותו בצורה כזאת מאוד אינטימית, שהוא בעצם ענף חדש שנפתח בשנות התשעים, הוא לא מחליף ענף אחר והעובדות, כמובן בעיקר מהפיליפינים אבל לא רק שנכנסות לעבוד בענף הזה, אי אפשר להתייחס אליהם בתור מחליפות לכוח העבודה הפלסטיני.

ב[תחום ה]בניין המצב הוא די סבוך. יש התחלפות של כוחות עבודה מכל מיני מדינות. אולי אתם זוכרים שבתחילת שנות ה-90 ובאמצע שנות ה-90 היו הרבה רומנים בארץ. וכשרומניה נכנסה לאיחוד האירופי כולם עברו לספרד. אני כמובן קצת מגזים, אבל הפתיחה של אפשרויות עבודה במערב אירופה ביטלה את ישראל [כיעד להגירת עבודה] מבחינתם [של העובדים הרומנים]. יש תחלופה בין הרבה מדינות שמייבאות כוח עבודה לבניין בישראל: טורקיה ומקומות אחרים במזרח אירופה, וכמובן סין יותר ויותר בשנים האחרונות. ככל שנכנסים גם תאגידים סינים לעבודה בבניין בישראל, במיוחד בפרויקטים גדולים כמו הרכבת הקלה בתל-אביב, הם בעצם מביאים איתם את כוח העבודה שלהם, שהוא כוח עבודה סיני.

בחקלאות התחלופה היא המהירה ביותר והמוחלטת ביותר. היא נשענת כמעט אך ורק על כוח עבודה שמגיע ממדינה אחת, שזאת תאילנד. מפאת קוצר הזמן אני לא יכול להיכנס כאן לשאלה של למה תאילנד. שאלה מאוד מעניינת שעסקתי בה הרבה, אם יהיה זמן בשאלת ותשובות אנסה להרחיב. על החקלאות כמובן לא צריך להכביר מילים על החשיבות האידאולוגית והאסטרטגית הקריטית של החקלאות לציונות לאורך השנים. החשיבות הכלכלית של החקלאות בישראל יורדת בתלילות כבר עשורים רבים. כיום החקלאות מספקת פחות מ-2% מהתל"ג של הכלכלה הישראלית ומעסיקה פחות מ-2% מכוח העבודה הישראלי. כך שמבחינה כלכלית היא לא מאוד מאוד חשובה. אבל, יש לה חשיבות אידאולוגית וגם אסטרטגית, וכמובן שליטה על שטח שנותרת בעינה למרות השינויים. אז מפאת זאת ומפאת גם השינויים שעוברים ישובים

חקלאיים במרכז הארץ, החקלאות במהלך שנות התשעים והאלפיים יותר ויותר מתרכזת באזורי גבול, באזורי ספר. לא כל האזורים האלה הם אזורים "חמים" מבחינה ביטחונית. למשל הערבה, איפה שאני עשיתי את מחקר הדוקטורט שלי, אינו אזור "חם" [...].

לגבי עוטף עזה. זהו גם אזור מאוד חקלאי, ובשבעה באוקטובר נמצאים באזור הזה (זה קצת תלוי איך מגדירים את העוטף), בסביבות 5000 מהגרי עבודה מתאילנד. המהגרים האלה הם כידוע בין הנפגעים העיקריים של מתקפת השבעה באוקטובר, נפגעים בצורה לא פרופורציונלית. אם אני זוכר נכון משהו כמו 45 נהרגים באותו יום ו-30 ויותר נחטפים לרצועה. מתוכם הרוב כבר הוחזרו (כנראה שישראל לא נתנה שום דבר בעדם, אלא הם פשוט שוחררו ככל הידוע לנו מרצון או שלא). משהו כמו שניים או שלושה עדיין נעדרים או נמצאים ברצועה וכנראה אינם בין החיים יותר. לגבי מה שקרה מאז השבעה באוקטובר, בימים הראשונים מאז פרוץ המלחמה ממשלת תאילנד אפשרה לכל מי שרצה לעזוב את הארץ לעזוב, על חשבונה. מדובר על כעשרת אלפים מתוך שלושים אלף העובדים שעזבו בין רגע. מהר מאוד הם התחילו לחזור. ישראל נתנה כל מיני הקלות למי שרצה לחזור, וכיום אנחנו עומדים על משהו כמו ארבעים אלף [עובדים] מתאילנד בישראל, יותר ממה שהיו בתחילת המלחמה. הממשלה, ואני אסיים בזה – נראה מאוד מאוד חשוב שנשים לב לזה כישראלים וכאנשים מעורבים חברתית: הממשלה בעצם החליטה לעצור סופית את העבודה מהשטחים. אף אחד לא נכנס יותר מעזה או מהגדה, כמובן עם השלכות מאד הרות אסון גם לאוכלוסייה בגדה. ויש תכנון להעלות מאד את מספר מהגרי העבודה בכל מיני ענפים, להרחיב אותם מעבר לענפים שהם היו נמצאים בהם עד כה, להכניס אותם גם לתעשייה, לאירוח, מה שנקרא כל תחום ההסעדה והמלונאות. הרבה מאוד מהמהגרים האלה אמורים להגיע מתאילנד.

אני אסיים בזה, אבל זה נראה לי חשוב שנשים לב גם לקשר ההדוק בין הניצול והנישול של עובדים פלסטינים לבין מה שקורה עם מהגרי עבודה. לצד זה שעם הסטת תשומת הלב, כמובן בצורה מוצדקת לחלוטין, לרצח העם בעזה, אנחנו כחברה ישראלית פחות שמים לב למה שקורה עם מהגרי העבודה שנמצאים בינינו, עוד פחות ממה ששמנו לב קודם. זה כשלעצמו משהו שצריך לתת עליו את הדעת, שצריך לחשוב עליו ביחד: איך אנחנו לא מאבדים פוקוס גם על האנשים האלה שנמצאים בינינו שמנוצלים בצורה כל כך מעמיקה ומחרידה ביום יום. תודה.